

CURSUL Nr.5
Operațiuni de încasări și plăți
Instrumente de plată utilizate în sistemul bancar

5.1 Numerarul =i instrumentele cu numerar

Activitatea casierului bancar constă, printre altele, în primirea de la client a numerarului =i a instrumentelor cu numerar cum sunt, de exemplu, cecurile =i alte instrumente (“documente de titlu pentru încasare”) în vederea creditării conturilor clientului respectiv.

În practica bancară modernă, numele clientului =i numărul contului său din bancă sunt tipărite pe filele carnetului de cec pentru eliminarea oricărui erori care pot apărea, precum =i pentru realizarea unei fluxuri a operațiunilor de la ghi=eu.

Proceduri utilizate de băncile din România:

- Casierul trebuie să se asigure că numele =i numărul contului clientului bancar sunt indicate clar;
- Atunci când clientul plătește la ghi=eu, casierul trebuie să verifice corectitudinea numelui =i numărului contului clientului al cărui cont urmează să fie creditat;
- Casierul trebuie să numere biletele de bancă prezentate de către client la ghi=eu =i să le sorteze pe cupiuri;
- Casierul bifează fiecare plată efectuată la ghi=eu =i =iaz biletele de bancă în casă.

Numerarul se compune din:

- Bancnote;
- Monede;
- Instrumente similare cu numerarul, folosite ca mijloc direct de plată =i acceptate pe scară largă în tranzacții.

Primele doua componente sunt emise de băncile centrale sau de guverne. Acest drept de emisiune al băncii centrale sau al guvernului se numește **seigniorage**.

Instrumentele de plată similare cu numerarul (“documente de titlu pentru încasare”) sunt următoarele:

- Ordine condi\ionate;
- Dividende;
- Obliga\iuni la purt[tor;
- Ordine po=tale;
- Cecuri de c[l[torie neutilizate;
- Tichete de mas[, cupoane;
- Carduri;
- Moned[electronic[.

5.2 Cecul – defini\ie, p[r\ile implicate]n circuit, girarea, tipuri de girare

Cecul reprezint[,]n general, un ordin necondi\ionat dat]n scris de c[tre o persoan[(titularul unui cont creditor deschis la banca respectiv[) unei alte persoane care trebuie s[fie o banc[, semnat de c[tre persoana care a dat ordinul =i solicit`nd b[ncii s[pl[teasc[la cerere o anumit[sum[de bani fie la ordinul titularului de cont, fie la ordinul unui ter\, fie la ordinul purt[torului.

Detalii privind cecul:

- ❖ Persoana care trage cecul se nume=te **tr[gtor**;
- ❖ Banca prin care se trage cecul se nume=te **banca tras[sau banca pl[titoare**;
- ❖ Persoana asupra c[reia cecul tras este pl[tibil se nume=te **tras** sau **beneficiar**;
- ❖]n cazul]n care tr[gtorul trage un cec pl[tibil]n favoarea sa, atunci tr[gtorul =i trasul sunt una =i aceea=i persoan[.

]n momentul prezent[rii la ghi=eul b[ncii a unui cec, casierul trebuie s[verifice urm[toarele elemente:

- *Dac[data* este corect[: Este cecul post-datat sau expirat?

Post-datat:]nseamn[c[cecul a fost prezentat la banc[]nainte de data specificat[pe cec.

Expirat:]nseamn[c[cecul a fost prezentat la banc[dup[=ase luni de la data]nscris[pe el.

]n ambele situa\ii cecul nu se poate]ncasa.

□ *Trasul (beneficiarul):*

În cazul în care cecul este barat sau barat pentru un anumit cont, atunci astfel de instrucțiuni trebuie implementate.

□ *Conținutul instrumentului:*

În cazul în care există diferențe între suma înscrisă în cuvinte și suma înscrisă în cifre, suma plătibilă este cea menționată în cuvinte. Oricum, banca este împuternicită să returneze cecul neonorat pe care se înscrie “cuvintele și cifrele diferite”. Banca plătitoare are dreptul să solicite clientului său să completeze cecul cu termeni clari și corecți.

□ *Semnătura trăgătorului:*

Semnătura trebuie să fie verificată pentru ca banca să fie sigură că semnătura de pe cec corespunde cu cea din specimenul de semnături păstrat cu grijă de bancă. Semnătura este una genuină.

□ *Girarea (vezi Anexa nr.1):*

Girarea instrumentului reprezintă operațiunea prin care se transmit, odată cu remiterea și toate drepturile rezultate din cec. Girarea reprezintă o mențiune făcută pe verso-ul cecului în favoarea oricui, inclusiv în favoarea trăgătorului. Noul beneficiar poate, la rândul său, să gireze cecul.

În literatura de specialitate englezescă¹, sunt cunoscute două tipuri de girare:

1. *Girarea în alb:* în cazul în care nu este indicată nici o persoană la girare. O astfel de girare în alb poate transforma ordinul cecului într-un cec la purtător;
2. *Girarea specială:* este cazul în care cel care girează cecul specifică și persoana în favoarea căreia este girat cecul.

Cecul reprezintă un instrument de plată utilizat de titularul contului bancar cu disponibil corespunzător în contul respectiv. Fondurile disponibile au rezultat dintr-un depozit bancar, din operațiuni de încasări sau din acordarea unui credit.

Cecul este un instrument de plată care pune în legătură, în procesul creării sale trei persoane:

- **Trăgătorul** este persoana care creează instrumentul (emite cecul), el fiind titularul contului bancar.

- **Trasul** este întotdeauna banca la care tr[ig]torul are un cont bancar deschis. Trasul va pl[ti] cecul prezentat *numai dac* tr[ig]torul are disponibil suficient]n contul s[u].
- **Beneficiarul** este persoana care va primi banii. Aceast[persoan[poate s[fie o ter\] persoan[sau]nsu=i tr[ig]torul.

Instrumentul este creat de **tr[ig]tor** care,]n baza unui depozit constituit la banc[, d[un ordin neconditionat acesteia (**trasul**) s[pl[teasc[o sum[determinat[unei ter\]e p[r]i (sau]nsu=i tr[ig]torului), aflate]n pozi\ia de **beneficiar**.

Ca urmare,]n circuitul cecului, cele trei persoane puse]n leg[tur[prin cec efectueaz[toate opera\iunile legate de acest instrument]n nume propriu: tr[ig]torul emite cecul, proprietarul legitim]l]ncaseaz[, iar trasul]l pl[te=te.

Pentru ca tr[ig]torul s[poate emite cecuri, banca trebuie s[-i elibereze clientului s[u un carnet de cec care con\ine formulare de cecuri]n alb.

Proprietarul carnetului de cecuri completeaz[formularul,]l semneaz[=i pred[beneficiarului care]l va prezenta, la r\ndul s[u, b[ncii sale pentru]ncasare..

Pentru a fi valabil, cecul trebuie s[con\in[urm[toarele me\iuni obligatorii² (vezi Anexa Nr. 1):

- *denumirea “CEC”*]nscris[chiar]n textul instrumentului;
- *ordinul necondi\ionat de a pl[ti* o anumit[sum[de bani;
- *numele trasului*, respectiv numele b[ncii la care tr[ig]torul are un cont deschis;
- *locul pl[\ii*, respectiv localitatea =i adresa b[ncii la care plata urmeaz[a fi efectuat[;
- *data =i locul emiterii instrumentului*, respectiv ziua, luna, anul, precum =i numele localit[\ii;
- *semn[tura tr[ig]torului*.

Transmiterea cecului

Posibilit[\ile de circula\ie³ ale unui cec sunt:

² Legea nr.59/1934 asupra cecului, cu modific[rile ulterioare

³ Banca Na\ional[a Rom\niei – Instrumente de plat[, octombrie 1994

- a) *Simpla remitere* – este cazul cecului la purtător care în momentul emiterii, nu indică expres beneficiarul sau poartă mențiunea “la purtător”. Acest cec, urmează a fi plătit fie persoanei desemnate ca beneficiar, fie deținătorului instrumentului.
- b) *Cesiunea de creanță ordinară* - în cazul în care un cec este emis pe numele unei anumite persoane și conține mențiunea “nu la ordin”. În acest caz, numai persoana nominalizată poate să-l încaseze.
- c) *Girarea* - operațiunea prin care se transmite, odată cu remiterea și toate drepturile rezultate din cec. Girarea reprezintă o mențiune făcută pe verso-ul cecului în favoarea oricui, inclusiv în favoarea trăgătorului.

Plata unui cec

Cecul este plătit numai la vedere, adică la prezentarea acestuia la bancă.

În România, termenele de prezentare la plată a cecurilor emise și plătile sunt:

- 8 zile, pentru cecurile plătile chiar în localitatea în care a fost emis;
- 15 zile, în celelalte cazuri.

Aceste termene sunt calculate începând cu ziua următoare datei emiterii cecului.

Prezentarea cecului după expirarea termenului legal are ca efect pierderea dreptului legal de acțiune împotriva giranților anteriori în cazul în care cecul nu ar fi plătit.

Legea cecului stipulează că, toate persoanele care în orice calitate s-au obligat prin cec (trăgător, giranți), sunt responsabile solidar în ceea ce privește plata cecului respectiv, cu toate că obligațiile au fost asumate în momente diferite.

Tipuri de cecuri

Cele mai importante tipuri de cecuri utilizate în România sunt:

- a) *cecul la purtător*. Acesta reprezintă instrumentul care conține în textul său o mențiune specială “la purtător” sau “plătit la purtător” sau nu conține nici o mențiune.

b) *cecul barat* - Acesta reprezintă instrumentul pe care trăgătorul sau posesorul cecului poate face o barare prin înscrierea a două linii paralele, orizontale sau oblice pe fața cecului; aceasta înseamnă că beneficiarul va trebui să recurgă la serviciile unei bănci pentru încasarea sumei înscrise pe cec.

Bararea poate fi:

- **general** - atunci când nu se specifică nici o mențiune între cele două linii;
- **special** - atunci când între cele două linii se specifică denumirea unei bănci.

Bararea generală poate fi transformată în barare specială.

c) *cecul certificat* – prin acest instrument, banca (trasul) confirmă pe cec existența disponibilului necesar efectuării plății, iar persoana care a emis cecul (trăgătorul) nu mai poate retrage fonduri din contul său până la expirarea perioadei de prezentare.

a) *cecul de citorie* – este instrumentul prin care trăgătorul poate condiționa plata aceluia de identitatea dintre semnătura persoanei care a primit cecul (posesorul) și semnătura persoanei care încasează cecul respectiv la prezentare. De fapt, posesorul cecului depune o primă semnătură pe cec în momentul în care îl cumpără, iar a doua semnătură o face în momentul încasării aceluia, în prezența funcționarului bancar de la ghișeul băncii sau în momentul efectuării unei plăți, în prezența beneficiarului. Acest instrument de plată este un instrument sigur.

În Anexa nr. 1 se pot observa diverse tipuri de cecuri românești și de circulație internațională.

Rolul băncilor

În momentul în care clienții unei bănci (trăgătorii) emit cecuri, acestea trebuie să fie prezentate la bancă (banca plătitoare) pentru a fi încasate. Banca are obligația de a plăti cecul în favoarea clienților și în condițiile următoare:

- clientul are suficiente fonduri disponibile în contul său;
- cecul a fost tras corect și semnat de către client (trăgător);
- nu există nici un alt motiv legal pentru ca banca să nu efectueze plata.

Beneficiarul b[ncii are obliga[ia de a colecta cecurile de la propriii s[i clien[i pentru]ncasare. Banca va remite cecurile spre plat[.

SWIFT

Ini[iale SWIFT provin de la numele societ[iei pe ac[iuni, cu scop nelucrativ *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication*, societate]nfiin[at[la data de 3 mai 1973, cu sediul la Bruxelles, guvernat[de legea belgian[. Societatea a fost creat[pentru a accelera transferul de fonduri =i mesaje]ntre b[ncile membre. B[ncile ac[ionare (239) erau americane, canadiene =i europene. Societatea =i-a propus, de la bun]nceput, modernizarea =i]mbun[t[irea sistemelor de pl[ti interna[ionale, a rela[iilor bancare,]n general, prin implementarea programelor informatizate.

]n prezent, SWIFT-ul func[ioneaz[sub forma unei re[ele private de teletransmisiune,]nchiriat[administra[iilor care de[in monopolul telecomunica[iilor.

Sistemul func[ioneaz[prin intermediul leg[turilor de telecomunica[ii dintre calculatoarele b[ncilor care permit o transmitere rapid[a mesajelor. Sistemul este folosit at[ut pentru a executa transferuri telegrafice transmise, anterior, prin cablu sau telegraf, c[ut =i pentru transmiterea ordinelor interna[ionale de plat[ale b[ncii f[c[ndu-se posibil[o transmitere mai rapid[a instruc[iunilor clien[iilor b[ncii. Atunci c[nd instruc[iunile sunt transmise]n acest fel, se spune c[banca a transmis *un mesaj SWIFT*, iar pentru transferurile telegrafice fraza utilizat[este *un mesaj SWIFT urgent*.

Ast[zi, gama opera[iunilor ce se pot efectua prin re[eaua SWIFT s-a extins. Astfel, pe l[ng[opera[iunile amintite, se pot realiza opera[iuni de portofoliu, confirm[ri de tranzac[ii, opera[iuni de schimb monetar, deschidere de credite documentare, ordine de plat[, precum =i o serie de mesaje cu privire la avizele de credit =i extrasele de cont.

SWIFT⁴-ul prelucreaz[informa[iile (de exemplu date, texte sau comenzi) sub forma mesajelor. Din punctul de vedere al utilizatorului, mesajele sunt transmise fie:

- De la un utilizator c[tre un alt utilizator (mesaje bancare normale cum ar fi de exemplu transferul unui client); sau
- De la un utilizator c[tre sistem (de exemplu: solicitarea unor informa[ii); sau
- De la sistem c[tre un utilizator (de exemplu: r[spunsuri la solicit[ri de informa[ii).

⁴ Watson A. – Finance of international trade, 4th edition. Chartered Institute of Bankers, London 1992

Un mesaj poate conține: unul sau mai multe antete în care se dau informații cu privire la mesaje, corpul mesajului care este de fapt textul acestuia și una sau mai multe chei de control.

Mesajele sunt privite din punctul de vedere al sistemului SWIFT. Toate mesajele introduse în sistem de către un utilizator sunt mesaje input (de intrare); toate mesajele pe care sistemul le furnizează unui utilizator sunt mesaje output (de ieșire).

Există 9 categorii de mesaje transmise de la un utilizator la altul, cunoscute sub numele de *categoriile de la 1-9*. În plus, mai există o categorie separată pentru mesajele care se schimbă între un utilizator și sistem, numită *categoria 0*.

Securitatea sistemului SWIFT îndeplinește patru obiective, și anume:

- Confidențialitate – informația este dezvoltată la locații autorizate și numai persoanelor autorizate;
- Integritate – informația transmisă este o informație completă, exactă și valabilă;
- Disponibilitate – informația, precum și serviciile asociate sunt accesibile și pot fi folosite atunci când este necesar;
- Responsabilitate – fiecare persoană autorizată să utilizeze sistemul trebuie să fie responsabilă.

Confidențialitatea și integritatea sunt asigurate prin securitatea mijloacelor de transmisie, de livrare și stocare a mesajului; prin validarea mesajelor și prin autentificarea utilizatorilor.

În prezent, pe plan internațional există un ISO Bank Identifier Code (BIC)⁵ care identifică instituțiile financiare. Primele 8 caractere ale codului BIC reprezintă destinația și sunt constituite după cum urmează:

Codul băncii (instituției financiare)	4 caractere
Codul țării	2 caractere
Codul localității	2 caractere

Codul băncii, al țării și cel al localității sunt componente obligatorii ale codului BIC. În plus, se poate utiliza și un cod de 3 caractere pentru o sucursală opțională a instituției utilizatoare.

Sunt cunoscute 3 tipuri importante de mesaje SWIFT⁶:

⁵ Cod de identificare al băncii

⁶ SWIFT User Handbook Network Access Guide, August 1998

- **System Messages**⁷ (MT categoria 0) – care se refer[la primirea sau trimiterea mesajelor;
- **User-to-User Messages**⁸ (MT categoriile 1-9) – mesaje care [l]mputernicesc pe utilizator s[efectueze tranzac[iile financiare;
- **Service Messages** (or Control Messages)⁹ – care se refer[la comenzile sistemului.

SWIFT ofer[]n lumea]ntreg[sprijin clien[ilor s[i, acoperind toate problemele tehnice, opera[ionale]i administrative. Ajutorul acordat este disponibil 24 de ore pe zi, =apte zile pe s[pt[m`n[]i]n mai multe limbi str[ine.

Avantajele re[elei constau]n:

- **confiden[ialitatea mesajelor** – aceasta este garantat[prin procedura de codificare, ceea ce]mpiedic[orice posibilitate de decriptare sau scurgere frauduloas[;
- **durata de transmitere a mesaelor este redus[]n cazul]n care destinatarul este liber s[le primeasc[;**
- **arhivarea mesajelor]n cadrul centrelor de comutare na[ionale permite aderen[ilor s[ob[in[copii,]n caz de necesitate;**
- **costul transmisiunilor nu depinde de distan[.**

⁷ mesajele sistemului;

⁸ mesajele transmise de la un utilizator la altul;

⁹ mesaje de control.

Anna Chiasson
 500 Beaverbrook Ct
 Fredericton NB
 E4B 2H8

Cheque # 123
September 16 20 01

Pay to the Order of NBCC Student Bookstore \$ 343.53
Three Hundred and Forty-three 53/100 Dollars

my Bank
 123 Waters St.
 Fredericton NB
 E2B 4H5

Anna Chiasson

123 456 789 987 654 321

€100 FR064-698-493 €100
Steve Pike 1/3/99
American Express Travelers Cheque
KYZ Company
Steve Pike
 #4598498 #0200053998244476469840202#

❖ Diverse tipuri de cecuri utilizate pe plan internațional:

U.S. \$100 U.S. \$100
united states dollar travelers cheque
 PE83-528-890 8000-0006
 One Hundred U.S. Dollars
 MasterCard
 Thomas Cook
 #800000064: 26 15 83 5 288 90 6 #